
EKONOMİK GELİŞMELER

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

ARALIK 2001

İÇİNDEKİLER

I. GSMH, Sanayi Üretimi ve Talep Unsurlarındaki Gelişmeler	2
1. GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları	2
2. Talep Unsurlarındaki Gelişmeler	2
3. Üretim ve Talebe İlişkin Son Gelişmeler	3
II. Ödemeler Dengesi	6
III. Konsolide Bütçe	11
IV. Parasal Büyüklükler ve Mali Piyasalardaki Gelişmeler	14
V. Fiyat Gelişmeleri	18

EKLER

Başlıca Ekonomik Göstergeler: <http://ekutup.dpt.gov.tr/eg/2001/1201.xls>

Temel Ekonomik Göstergeler: <http://ekutup.dpt.gov.tr/eg/2001/1202.xls>

I. GSMH, Sanayi Üretimi ve Talep Unsurlarındaki Gelişmeler:

1. GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz süreci ve piyasalarda istikrar ortamının sağlanamaması sebebiyle Türkiye ekonomisi yılın ilk dokuz ayında yüksek oranda bir küçülmeyle karşı karşıya kalmıştır.

Genel olarak tüm sektörlerin üretimleri olumsuz yönde etkilemiştir. 2001 yılının ilk dokuz ayında sanayi sektörü katma değeri yüzde 6,7, hizmetler sektörü katma değeri yüzde 7,0 ve tarım sektörü katma değeri yüzde 3,2 oranında gerilemiştir. Hizmetler sektöründe yılın üçüncü çeyreğindeki daralma oranının, yılın ikinci çeyreğine göre sınırlı kalmasında ticaret ve ulaştırma sektörlerinin payı büyük olmuştur. Bu gelişmede yaz aylarında oldukça iyi bir performans gösteren turizm sektörünün önemi büyüktür. Bu gelişmeler çerçevesinde GSYİH, yılın ilk dokuz ayında yüzde 6,4 oranında azalmıştır.

Sektörel Büyüme Hızları (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme)

			2000				2001			
	1999	2000	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	I-III
Tarım	-5,0	3,9	1,4	1,8	1,6	12,2	6,7	-3,2	-4,5	-3,2
Sanayi	-5,0	6,0	2,9	5,2	10,1	5,5	-1,3	-8,5	-9,2	-6,7
İmalat	-5,7	6,4	2,6	5,3	11,3	6,1	-0,9	-9,2	-10,1	-7,1
Hizmet.	-4,5	8,9	7,4	8,6	9,8	9,3	-3,3	-9,9	-7,3	-7,0
İnşaat	-12,5	4,4	-2,3	3,3	8,6	5,9	-5,2	-7,7	-8,8	-7,5
Ticaret	-6,3	12,0	10,1	11,7	13,4	12,0	-4,0	-11,3	-7,3	-7,8
Ulaştırma	-2,4	5,5	5,5	5,5	4,4	6,8	-3,7	-8,2	-4,5	-5,5
İthalat Vercisi	-5,7	28,1	32,5	28,0	28,1	24,5	-10,1	-32,1	-27,9	-23,9
GSYİH	-4,7	7,4	5,6	6,9	7,8	8,6	-2,1	-8,9	-7,1	-6,4
GSMH	-6,1	6,3	4,2	5,4	7,2	7,8	-4,4	-11,4	-8,5	-8,3

Net Dış Alem Faktör Gelirlerinde (NDAFG) 1999 yılında başlayan düşme eğilimi, takip eden dönemlerde artarak devam etmiş, 2001 yılının üçüncü çeyreğinde ise yavaşlamıştır. Faiz ödemeleri ve kar transferleri kalemlerindeki azalış bu gelişmede belirleyici olmuştur. Ancak, yılın üçüncü çeyreğinde de NDAFG'nin GSMH büyümesine katkısı negatif olmaya devam etmiş, ve GSMH yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 8,5 oranında daralmıştır.

Net Dış Alem Faktör Gelirleri (Milyon Dolar)

	2000				2001		
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.
Faiz Ödemeler	1.366	1.539	1.456	1.938	1.817	1.871	1.513
Kar Transferi	105	223	93	118	223	254	96
Faiz Geliri	722	498	739	877	849	695	570
İsci Geliri	1.086	1.169	1.132	1.216	929	623	621
Mütesebbis Geliri	216	262	288	266	241	146	143
Gider Toplamı	1.471	1.762	1.549	2.056	2.040	2.025	1.609
Gelir Toplamı	2.024	1.929	2.159	2.359	2.019	1.464	1.334
Net Dış Alem Faktör Gel.	553	167	610	303	-21	-561	-275

2. Talep Unsurlarındaki Gelişmeler

1999 yılında yüzde 3,7 oranında azalan, 2000 yılında yüzde 9,8 oranında artan toplam yurtiçi talep, 2001 yılının birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 10,7, yüzde 23,5 ve yüzde 17,1 oranında azalmıştır. Böylece, 2001 yılının Ocak-Eylül döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, toplam yurtiçi talep yüzde 17,4 oranında azalmıştır.

Şubat 2001 krizi sonrası artan belirsizlik ortamı ve artan işsizlik oranı ile düşen reel ücretlere bağlı olarak, 2001 yılı birinci üç aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 3,0 oranında azalan özel tüketim, ikinci üç aylık dönemde yüzde 11,6 oranında, üçüncü üç aylık dönemde yüzde 9,4 oranında azalmıştır. 2000 yılında yüzde 6,2 oranında artan özel tüketim harcamaları, bu gelişmeler sonucu, 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde yüzde 8,2 oranında azalmıştır. 2001 yılı özel tüketimindeki azalış, ikinci üç aylık dönemde dip

noktasını gördükten sonra, üçüncü üç aylık dönemde görece bir iyileşme göstermiştir. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarında 2001 yılında gözlenen azalışlar, bir önceki yılın aynı dönemine göre, birinci üç aylık dönemde yüzde 12,4, ikinci üç aylık dönemde yüzde 32,5 ve üçüncü üç aylık dönemde yüzde 40,3 ile giderek artan oranlarda gerçekleşmiştir. Böylece 2000 yılında yüzde 16,0 oranında artan sabit sermaye yatırımlarında 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 29,9 oranında azalış gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, ekonomik krizler nedeniyle oluşan belirsizlik ortamı ve güçlükler özel kesim sabit sermaye yatırım harcamalarını, özel kesim tüketim harcamalarından daha derin bir biçimde etkilemiştir.

2000 yılında yüzde 7,1 oranında artan kamu tüketiminde, izlenen istikrar politikası çerçevesinde 2001 yılı birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 0,6, yüzde 6,0 ve yüzde 14,3 gibi giderek artan oranlarda gerçekleşen azalışlar sonucu, Ocak-Eylül döneminde yüzde 7,8 oranında bir azalış gözlenmiştir. 2000 yılında yüzde 19,6 oranında artan kamu kesimi sabit sermaye yatırımları 2001 yılının birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde, 2000 yılının aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 6,5, yüzde 32,1 ve yüzde 20,8 oranlarında, Ocak-Eylül döneminde ise yüzde 23,0 oranında azalmıştır. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının, içinde bulunulan kriz ortamından kamu kesimi tüketim harcamalarına göre daha derin bir biçimde etkilenmesine rağmen, üçüncü üç aylık dönemde kamu kesimi sabit sermaye yatırımları azalış oranında görece bir iyileşme gözlenmiştir.

Mal ve hizmet ihracatında 2001 yılının birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 9,7, yüzde 8,7 ve yüzde 5,0 oranında giderek azalan oranlarda artışlar gözlenmiştir. İzlenen istikrar politikasının daraltıcı etkisine bağlı olarak, mal ve hizmet ithalatında, ilgili dönemlerde, sırasıyla, yüzde 14,4, yüzde 30,7 ve yüzde 27,0 gibi yüksek oranlarda azalışlar gözlenmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak, 2000 yılında yüzde 19,2 oranında artan mal ve hizmet ihracatı, 2001 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 7,6 oranında artmış; 2000 yılında yüzde 25,4 oranında artan mal ve hizmet ithalatı ise 2001 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 24,5 oranında azalmıştır.

1999 yılında yüzde 4,7 oranında azalan, 2000 yılında yüzde 7,3 oranında artan harcamalar yoluyla hesaplanan GSYİH, bütün bu gelişmeler sonucu, 2001 yılının birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 2,1, yüzde 9,1 ve yüzde 7,0 oranında, 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde ise yüzde 6,3 oranında azalmıştır.

Ekonomide Kasım ayında oluşan iyimser havanın etkisiyle, 2001 yılının son üç aylık döneminde GSYİH ve alt kalemlerine ilişkin gelişmelerin daha olumlu olacağı beklenmektedir.

Talep Unsurlarında Gelişmeler (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değ.)

	1999	2000	2001			2001
			I	II	III	I-III
Totlam Tüketim	-1.7	6.3	-2.8	-11.0	-9.9	-8.2
Kamu	6.5	7.1	-0.6	-6.0	-14.3	-7.8
Özel	-2.6	6.2	-3.0	-11.6	-9.4	-8.2
Sabit Sermaye Yat.	-15.7	16.9	-11.5	-32.4	-35.8	-28.4
Kamu	-8.7	19.6	-6.5	-32.1	-20.8	-23.0
Özel	-17.8	16.0	-12.4	-32.5	-40.3	-29.9
Stok Değişimi ⁽¹⁾	2.0	1.1	-6.6	-8.0	-0.5	-4.6
Totlam Yurtici Talep	-3.7	9.8	-10.7	-23.5	-17.1	-17.4
Net Mal ve Hizm. İhr. ⁽¹⁾	-0.9	-3.0	9.7	17.0	10.5	12.4
Mal ve Hizmet İhracatı	-7.0	19.2	9.7	8.7	5.0	7.6
Mal ve Hizmet İthalatı	-3.7	25.4	-14.4	-30.7	-27.0	-24.5
GSYİH (Harcama)	-4.7	7.3	-2.1	-9.1	-7.0	-6.3

(1) GSYİH Büyümesine Katkı

3. Üretim ve Talebe İlişkin Son Gelişmeler

Aylık Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları

Aylık verilere göre yılın ilk on ayında yüzde 8,1 oranında daralan sanayi üretimi, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında, bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 10,0, yüzde 9,2 ve yüzde 13,5 oranlarında olmak üzere önemli miktarda gerileme göstermiştir. Ekim

ayındaki yüksek gerilemenin önemli bir nedeni, bir önceki yılın ekim ayında gerçekleşen sanayi üretim endeksinin yüksek seviyede gerçekleşmesinden kaynaklanan baz etkisidir.

2001 yılı Ekim ayında yalnız ana metal sektöründe artış kaydedilirken, diğer bütün sektörlerde üretim azalışı kaydedilmiştir. 2001 yılında üretim artışı kaydedilen petrol ürünleri sektöründe ekim ayında bir gerileme gözlenmiştir.

Kasım ayı imalat sanayi kapasite kullanım oranları, nisbi bir iyileşme göstererek yüzde 74,6 oranında gerçekleşmiştir. Toplam imalat sanayi kapasite kullanım oranlarının krize rağmen yüzde 70'in üzerinde kalmasında, oldukça yüksek seyreden kamu kesimi kapasite kullanım oranları etkili olmuştur. Mevsimsel düzeltilmiş veriler dikkate alındığında özel kesim kapasite kullanım oranlarında eylül ve ekim aylarında görülen gerilemenin, kasım ayında tersine döndüğü kaydedilmektedir. Kasım ayında kamu kesimi kapasite kullanım oranı yüzde 84,8, özel sektör kapasite kullanım oranı yüzde 67,8 olurken, özel sektör kapasite kullanım oranlarında taşıt araçları ve kimya sektörlerinde nispi bir iyileşme, diğer taraftan toprak ürünleri,giyim ve tekstil sektörlerinde düşüşler kaydedilmiştir.

Aylık Sanayi Üretim Endeksi (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme)

	Yıllık		Ocak-Ekim		2001									
	1999	2000	2000	2001	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağs.	Eylül	Ekim
Sanayi	-6,1	5,5	5,7	-8,1	7,5	-4,9	-7,6	-9,6	-9,4	-10,1	-11,0	-10,0	-9,2	-13,5
Madencilik	-8,4	-4,4	-4,4	-6,9	18,1	-9,8	-9,2	1,4	-12,8	3,6	0,1	-9,7	-16,7	-23,4
İmalat	-7,0	5,7	6,1	-8,9	7,5	-4,9	-7,4	-11,2	-9,8	-11,8	-12,7	-11,2	-9,6	-13,9
Gıda-İçecek	-4,8	6,0	8,3	-8,9	19,2	-3,4	-3,5	-9,3	-8,6	-11,8	-25,7	-17,7	-16,8	-7,4
Tekstil	-8,9	7,8	9,2	-3,1	-1,1	-10,7	-11,0	-14,0	-2,4	3,6	5,1	4,4	1,3	-5,7
Giyim	-5,1	18,6	14,3	-2,8	4,5	-8,2	2,0	9,6	-4,6	-5,1	-2,2	-2,6	-7,3	-11,4
Petrol Ürün.	-2,7	-9,4	-15,1	11,5	-3,4	10,6	39,6	9,1	18,6	7,8	9,5	3,5	36,7	-4,9
Kimya	-4,5	-1,5	0,3	-14,4	-2,4	-10,3	-28,2	-17,4	-9,0	-14,1	-16,8	-13,1	-14,7	-15,7
Toprak Ürün.	-8,7	8,8	8,0	-13,8	42,0	6,3	-5,1	-12,6	-22,2	-21,3	-19,8	-19,3	-21,2	-23,4
Ana Metal	-5,8	6,1	7,4	-4,3	10,9	3,4	-8,3	-5,7	-11,3	-6,4	-18,3	-10,6	3,3	4,2
Metal Eşya	-0,5	-17,5	-13,9	-12,5	-7,3	-33,4	-38,5	-12,6	-22,0	5,4	2,1	3,4	-7,2	-1,4
Makine-Tech.	-6,5	11,2	13,0	-20,4	-5,5	-25,0	-19,8	-22,0	-19,1	-20,6	-9,9	-20,2	-28,9	-27,7
Taşıt Araçları	-27,3	51,1	59,9	-41,4	12,7	-17,8	-37,1	-36,9	-46,0	-49,5	-49,3	-53,0	-44,4	-54,9
Enerji	5,0	7,3	8,6	-2,2	3,6	-3,5	-8,3	-0,9	-3,9	-0,8	-1,9	-0,7	-1,9	-3,7

Aylık Kapasite Kullanım Oranı (%)

	Yıllık		Ocak-Kasım		2001										
	1999	2000	2000	2001	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
İmalat Sanayi	73,2	76,1	76,3	71,5	70,5	70,9	70,7	68,5	70,4	71,3	71,1	71,7	72,9	74,2	74,6
Kamu	79,7	78,7	77,7	81,6	76,7	76,6	87,8	75,0	84,3	80,5	82,9	81,7	82,2	84,6	84,8
Petrol Ürünleri	81,0	78,4	77,3	83,1	72,3	73,7	90,6	71,6	87,3	82,4	83,8	87,4	86,5	89,3	88,8
Gıda	81,8	74,8	73,5	76,5	82,4	85,4	85,2	81,8	80,0	58,5	81,3	62,8	71,1	73,2	79,4
Kimya	88,0	87,3	86,6	82,9	92,9	88,4	88,3	87,7	79,3	86,4	86,5	78,7	73,3	71,0	79,5
Ana Metal	81,7	92,1	92,3	90,8	95,2	91,3	91,0	88,0	93,0	94,9	92,5	81,0	90,0	93,6	88,6
Özel	69,6	73,9	75,5	65,5	68,3	65,5	61,8	63,8	62,3	66,3	65,4	64,9	66,8	67,8	67,8
Gıda-İçecek	62,5	66,0	66,8	66,6	65,9	61,3	61,6	69,5	64,0	70,6	65,8	68,3	71,2	67,6	66,5
Tekstil	73,7	81,0	81,8	75,7	74,0	77,5	77,2	74,9	75,5	75,3	76,4	76,0	75,4	77,1	73,2
Giyim	83,1	86,9	87,7	84,5	87,6	86,3	85,8	84,4	78,6	88,4	82,1	86,2	86,6	84,7	79,0
Petrol Ürünleri	73,8	58,4	58,5	63,3	76,7	69,0	63,0	57,0	58,0	64,0	61,0	75,0	67,0	40,0	57,7
Kimya	75,6	78,2	78,6	71,0	79,2	76,3	72,8	72,5	60,2	60,2	63,6	68,9	77,4	72,3	77,5
Toprak Ürünleri	80,4	80,7	82,4	78,6	78,3	79,2	76,6	80,8	74,5	79,7	87,5	79,8	81,4	80,5	66,7
Ana Metal	75,5	77,9	77,1	66,5	68,0	66,8	53,9	61,4	63,3	65,0	69,9	71,2	68,1	73,4	70,2
Makine-Tekhzizat	66,2	75,9	77,4	63,7	63,7	64,7	50,8	58,1	65,7	63,3	66,8	63,8	69,9	69,6	64,6
Taşıt Araçları	54,3	70,2	72,2	44,3	45,9	45,6	42,8	48,3	43,1	48,5	44,2	33,6	42,1	44,0	49,4

**Mevsimsel Düzeltilmiş İmalat Sanayi
Kapasite Kullanım Oranları**

		Toplam	Kamu	Özel
1999	1	74.7	86.1	66.7
	2	73.3	79.5	70.2
	3	74.5	82.7	70.7
	4	78.9	87.7	74.1
	5	75.9	84.0	71.4
	6	75.4	86.4	69.0
	7	73.2	81.7	68.6
	8	70.2	77.0	67.0
	9	68.3	66.0	67.9
	10	69.8	71.0	69.0
	11	70.1	72.7	69.1
	12	74.8	80.6	71.1
2000	1	76.0	79.9	72.8
	2	76.1	79.1	74.9
	3	74.5	79.0	73.4
	4	77.9	80.5	75.9
	5	75.1	75.5	74.5
	6	75.6	74.8	75.9
	7	75.7	76.9	75.0
	8	76.3	78.4	76.5
	9	73.6	66.2	76.2
	10	79.6	85.1	76.1
	11	77.9	82.8	75.2
	12	75.2	82.8	68.5
2001	1	73.5	78.1	71.4
	2	72.9	81.3	66.7
	3	71.3	88.5	63.5
	4	69.0	73.8	64.6
	5	68.6	82.7	59.9
	6	70.1	80.9	64.4
	7	70.4	81.3	65.4
	8	72.4	81.1	67.7
	9	72.8	83.0	64.5
	10	72.5	85.5	64.7
	11	73.1	85.5	65.6

Yurtiçi Talebe İlişkin Göstergelerdeki Gelişmeler

2000 yılında yüzde 23,7 oranında artan dayanıklı tüketim malları satışları, 2001 yılında yaşanan krize bağlı olarak devamlı azalmıştır. Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre, dayanıklı tüketim malları satışlarında gözlenilen azalış oranı yüzde 16,6 olmuştur. 2000 yılında yüzde 21,7 oranında artan dayanıklı tüketim malları üretiminin 2001 yılı Şubat ayından Haziran ayına kadar aylık bazda artan oranlarda azalışlar gösterdiği, Haziran ayındaki yüzde 27,4 oranındaki en yüksek azalıştan sonra, azalış oranlarının giderek düştüğü, Ekim ayındaki azalışın da yüzde 13,5 oranında gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak, Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre, dayanıklı tüketim malları üretiminin yüzde 16,7 oranında azaldığı gözlenmiştir. Dayanıklı tüketim malları üretim ve satışlarına üç aylık bazda bakıldığında, en hızlı azalışın ikinci üç aylık dönemde üretimde yüzde 25,5, satışlarda da yüzde 26,5 oranlarında gerçekleştiği gözlenmiştir. Ancak, üçüncü üç aylık dönemde dayanıklı tüketim malları üretim ve satışlarındaki azalmalar, sırasıyla yüzde 18,2 ve yüzde 14,7 ile daha düşük oranlarda olmuştur. Ekim ayında da, dayanıklı tüketim malları üretim ve satışlarındaki azalmaların bir önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 13,5 ve yüzde 10,9 gibi daha düşük oranlarda gerçekleşmesi, ekonominin son üç aylık döneminde iyileşme olacağı beklentilerini artırmaktadır.

Yurtiçi Talebe İlişkin Göstergeler (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme)

	Yıllık		2001					
	1999	2000	Haziran	Temmuz	Ağu.	Eylül	Ekim	Kasım
Davanıklı Tüketim Malları Üretimi	7,6	21,7	-27,4	-19,7	-18,6	-16,5	-13,5	
Dayanıklı Tüketim Malları Satışı	8,1	23,7	-28,8	-4,1	-22,6	-14,1	-10,9	
Tüketim Mali İthalatı	-5,0	42,0	-45,6	-44,5	-56,4	-51,0		
Toplam Otomobil Satışları	-8,5	61,7	-70,9	-68,0	-72,2	-85,0	-85,5	-75,6
Trafikte Kaydedilen Araç Sayısı	-19,8	44,8	-55,7	-61,0	-65,4	-76,1		
Yatırım Mali İthalatı	-18,1	29,1	-42,0	-35,2	-51,9	-47,3		
Çimento Üretimi	-6,5	5,9	-18,7	-23,5	-21,6	-22,2	-25,3	

Otomotiv sanayii üretim ve satışlarında 2001 yılı boyunca azalışlar görülmüştür. Toplam otomotiv sanayii üretimi, bir önceki yılın aynı dönemine göre, birinci, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerde sırasıyla, yüzde 14,0, yüzde 37,0 ve yüzde 44,7 oranlarında azalmıştır. Ocak-Kasım dönemi otomotiv sanayii üretim azalışı yüzde 39,3 olarak gerçekleşmiştir. Toplam otomotiv sanayii satışları ilk üç aylık dönemde yüzde 58,7 oranında, ikinci üç aylık dönemde yüzde 70,5 ve üçüncü üç aylık dönemde yüzde 73,1 oranında; Ocak-Kasım döneminde de yüzde 71,4 oranında azalmıştır. Yerli otomobil satışları, aynı dönemlerde sırasıyla, yüzde 70,0, yüzde 70,7, yüzde 77,1 ve yüzde 73,9 oranında azalmıştır. Diğer bir deyişle, otomotiv sanayii yurtiçi satışları azalışlarının, otomotiv sanayiinde gözlenen üretim azalışlarından çok daha büyük ölçüde gerçekleştiği ve otomotiv sanayiinde bir ölçüde ihracata yönelindiği gözlenmektedir. Kara taşıtları ve bunların aksam ve parçalarının ihracatının 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde dolar bazında yüzde 47,7 oranında artması olumlu bir gelişme olmuştur.

II. Ödemeler Dengesi:**Dış Ticaret Dengesi**

2001 yılı Eylül ayında ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 6,7 oranında artarken, ithalat yüzde 28,7 oranında azalmıştır. Bunun sonucunda Eylül ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 66,7 oranında azalmıştır. Yaşanan krizler iç talebin önemli ölçüde daralmasına yol açarak ithalatın Ocak-Eylül döneminde gerilemesinde belirleyici olmuştur. İthalattaki bu daralma ile beraber dış ticaret açığında da önemli bir iyileşme sağlanmıştır. Nitekim 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde dış ticaret açığında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 60,9 oranında bir iyileşme gerçekleşmiştir.

Dış Ticaret Dengesindeki Gelişmeler

(Milyon Dolar)

	İhracat			Yüz Değ.		İthalat			Yüz.Değ.		Dış Ticaret Den.			Yüz. Değ.	
	1999	2000	2001	00/99	01/00	1999	2000	2001	00/99	01/00	1999	2000	2001	00/99	01/00
Ocak	1.883	2.123	2.236	12,7	5,3	2.227	3.229	3.985	45,0	23,4	-343	-1.106	-1.749	222,5	58,1
Şubat	2.194	2.263	2.516	3,1	11,1	2.788	3.931	3.513	41,0	-10,6	-594	-1.668	-998	180,8	-40,2
Mart	2.402	2.317	2.546	-3,6	9,9	3.045	4.164	3.088	36,7	-25,8	-643	-1.847	-542	187,2	-70,7
Nisan	1.953	2.438	2.607	24,9	6,9	3.334	4.491	3.013	34,7	-32,9	-1.381	-2.052	-406	48,7	-80,2
Mayıs	2.226	2.338	2.884	5,1	23,4	3.409	4.698	3.537	37,8	-24,7	-1.184	-2.362	-653	99,3	-72,3
Haziran	2.122	2.326	2.561	9,6	10,1	3.602	4.965	3.267	37,8	-34,2	-1.480	-2.641	-707	78,3	-73,2
Temmu	2.255	2.288	2.483	1,5	8,5	3.618	4.677	3.354	29,3	-28,3	-1.363	-2.391	-871	75,3	-63,5
Ağustos	1.940	2.044	2.578	5,4	26,1	3.178	4.879	3.385	53,5	-30,6	-1.238	-2.853	-807	128,9	-71,5
Eylül	2.274	2.403	2.565	5,7	6,7	3.644	4.644	3.311	27,4	-28,7	-1.370	-2.039	-746	63,6	-66,7
Ekim	2.659	2.245		-15,6		3.559	5.024		41,2		-900	-2.744		208,8	
Kasım	2.448	2.499			2,1	3.848	5.362		39,4		-1.400	-2.887		104,5	
Aralık	2.231	2.489			11,5	4.434	4.437		0,1		-2.202	-2.070		-11,6	
Yıllık Toplam	26.587	27.775			4,5	40.687	54.502		34,0		-14.100	-26.727		89,6	

2001 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre, imalat sanayi ürünleri ihracatı yüzde 11,7 ve tarım - ormancılık ürünleri ihracatı yüzde 22 oranında artarken, madencilik ve taşocaklığı ürünleri ihracatı yüzde 17,1 oranında gerilemiştir. Bu dönemde; kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları, elektrikli makina ve cihazlar, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar, demir ve çelik, ihracatı en fazla artan ürünler olurken; hububat, tütün ve tütün mamülleri ve halılar ihracatında düşüş kaydedilmiştir.

Sektörel İhracat

(Milyon Dolar)

	Eylül		(%)	Ocak-Eylül		(%)
	2000	2001		2000	2001	
Toplam	2.403	2.565	6,7	20.542	22.975	11,8
Tarım ve Ormancılık	186	237	28,0	1.262	1.539	22,0
Madencilik	36	25	-30,8	305	253	-17,1
İmalat	2.166	2.299	6,1	18.927	21.147	11,7
Örme giyim eşyası	298	290	-2,7	2.899	2.759	-4,8
Örülmemiş giyim eşyası	207	219	5,5	1.899	2.018	6,3
Kara taşıtları	126	173	36,7	1.175	1.735	47,7
Elektrikli makina, cihazlar	162	217	34,0	1.395	1.619	16,1
Demir ve çelik	132	122	-7,9	1.261	1.563	23,9
Kazan-makina-mek.cihaz	119	127	6,5	1.017	1.286	26,5
Pamuk,pamuk ipliği	57	68	20,1	527	633	20,0
Plastik ve mamülleri	43	48	11,8	370	439	18,7
Yenilen meyveler	124	167	34,9	607	763	25,8
Tütün ve tütün mamülleri	43	27	-38,1	327	305	-6,5
Sentetik, suni filamentler	42	41	-1,3	366	348	-4,8
Şeker ve Şeker Mamülleri	21	22	6,8	171	248	45,6
Hayv.bitkisel katı-sıvı yağ	11	24	109,4	113	184	62,3
Organik kimyasal ürünler	14	8	-41,8	128	114	-10,9

2001 yılı Ocak-Eylül döneminde OECD ülkelerine olan ihracatımız yüzde 8,4, AB ülkelerine olan ihracat yüzde 10,9 ve OECD üyesi olmayan ülkelere olan ihracat yüzde 21,6 oranında artış göstermiştir.

Ülke Gruplarına Göre İhracat

(Milyon Dolar)

	Eylül		(%)	Ocak-Eylül		(%)
	2000	2001		2000	2001	
OECD Ülkeleri	1.641	1.727	5,2	14.207	15.402	8,4
AB Ülkeleri	1.248	1.362	9,1	10.809	11.986	10,9
EFTA Ülkeleri	26	25	-1,7	242	227	-6,1
Diğer OECD Ülkeleri	368	340	-7,5	3.157	3.190	1,1
OECD Üyesi Olmayan Ülkeler	688	761	10,6	5.679	6.908	21,6
Avrupa+BDT Ülkeleri	216	229	5,8	1.640	1.770	7,9
Afrika Ülkeleri	87	122	39,6	1.003	1.107	10,4
Ortadoğu Ülkeleri	239	254	6,1	1.834	2.532	38,0
Diğer Asya Ülkeleri	114	118	3,5	1.014	1.108	9,3
Toplam	2.403	2.565	6,7	20.542	22.975	11,8

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre, ihracat 2001 yılının ilk üç çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemlerine göre sırasıyla yüzde 9,8 , yüzde 15,5 ve yüzde 16,7 oranında artmıştır. Artış eğilimi Ekim ve Kasım aylarında da devam etmiş ve söz konusu aylarda ihracat bir önceki

yılın aynı dönemlerine göre sırasıyla yüzde 20,2 ve yüzde 17,6 oranlarında artış göstermiştir. Böylece 2001 yılının ilk on ayında ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15,0 oranında artarak 28,6 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

İhracatçı Birlik Kayıtlarına Göre İhracat

(Milyon Dolar)

	Q1			Q2			Q3			Kasım			Ocak-Kasım		
	2000	2001	%	2000	2001	%	2000	2001	%	2000	2001	%	2000	2001	%
Toplam	6.623	7.273	9,8	6.894	7.965	15,5	6.586	7.662	16,7	2.430	2.857	17,6	24.877	28.597	15,0
-Taşıt araç. ve yan san.	872	910	35,5	676	1.078	59,4	587	920	56,7	258	319	23,6	2.411	3.556	47,5
-Demir. Demir dışı metal	843	940	11,5	907	1.131	24,7	799	946	18,4	293	346	18,1	3.117	3.709	18,0
-Tekstil ve hammaddeleri	754	826	9,6	834	901	8,1	730	822	12,7	277	324	16,9	2.889	3.187	11,1
-Elektrikli.Elektronik cihaz	626	741	18,3	726	817	12,4	694	796	14,7	274	327	19,2	2.588	3.004	16,1
-Çimento-toprak ürünleri	222	220	-0,9	251	278	11	221	275	24,4	58	88	57,4	821	954	16,2
-Tütün	152	141	-7	97	76	-21,4	77	78	2,0	72	41	-42,4	435	380	-12,6
-Yaş meyve-sebze	152	154	1,2	121	165	36,7	130	180	38,1	77	97	25,9	549	692	26,0
-Zeytin. Zeytinyağı	13	23	75,8	11	53	381	6	47	+	4	8	105,5	37	148	302
-Fındık ve mamülleri	115	152	31,9	125	159	27,3	133	212	59,9	81	71	-12,9	553	704	27,1

2001 yılı Şubat ayından itibaren ithalatta gözlenen düşme eğilimi Eylül ayında da devam etmiştir. 2001 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde -6,5 oranında gerileme kaydedilen ithalatta, yılın ikinci ve üçüncü çeyreklerinde önemli oranlarda düşüşler görülmüş ve ithalat söz konusu dönemlerde bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 30,6 ve yüzde 29,2 oranında azalmıştır. Böylece 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 23,3 oranında azalış göstermiştir.

2001 yılı Ocak-Eylül döneminde petrol dışı ara malları ithalatı yüzde 19,7 , tüketim malları ithalatı yüzde 40,6, sermaye malları ithalatı yüzde 35,1 oranında azalmıştır.

Mal Gruplarına Göre İthalat

(Milyon Dolar)

	Eylül (%)			Ocak-Eylül (%)		
	2000	2001		2000	2001	
Toplam İthalat	4.644	3.311	-28,7	39.678	30.452	-23,3
Sermaye	965	509	-47,3	8.154	5.295	-35,1
Ara malları	3.042	2.470	-18,8	26.195	21.807	-16,8
Petrol	306	413	35,3	2.851	3.058	7,3
Petrol dışı	2.736	2.057	-24,8	23.344	18.749	-19,7
Tüketim	622	304	-51,0	5.176	3.076	-40,6
Toplam İth.(Petrol hariç)	4.338	2.898	-33,2	36.827	27.394	-25,6

2001 yılı Eylül ayında hemen hemen tüm ürünler ithalatında düşüş gözlenirken, en ciddi ithalat azalışı kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları, hava taşıtları, elektrik makina ve cihazlar, demir ve çelik, plastik ve mamülleri, pamuk, pamuk ipliği, pamuklu mensucat, organik kimyasal ürünler, tütün ve hububat ürünlerinde gözlenmiştir.

Seçilmiş Fasıllara Göre İthalat

(Milyon Dolar)

	Eylül		(%)	Ocak-Eylül			(%)
	2000	2001		2000	2001		
Toplam İthalat	4.644	3.311	-28,7	39.679	30.452	-23,3	
-Mineral yakıt. Yağlar	802	770	-4,0	6.450	6.302	-2,3	
-Kazan. makina. mek.cihaz	665	512	-23,0	5.576	4.764	-14,6	
-Elek. Makina ve cihazlar	483	236	-51,2	4.599	2.789	-39,4	
-Kara taşıtları	488	134	-72,6	3.731	1.391	-62,7	
-Demir ve çelik	214	134	-37,3	2.130	1.357	-36,3	
-Organik kimyasal ürünler	172	142	-18,2	1.556	1.220	-21,6	
-Plastik ve mamulleri	197	139	-29,5	1.648	1.275	-22,6	
-Pamuk.pamuk ipliği	61	67	9,0	850	705	-17,0	

Cari İşlemler Dengesi

2001 yılı Eylül ayında cari işlemler dengesi 693 milyon dolar fazla vermiştir. Bu gelişmede, Eylül ayında dış ticaret açığındaki daralmanın bu ayda da devam etmesi belirleyici olmuştur. 2001 yılı Ocak-Eylül döneminde dış ticaret açığı 4.1 milyar dolarda kalırken, net diğer mal ve hizmet gelirlerinin ve karşılıksız transferlerin sırasıyla 3,8 ve 2,9 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmesi bu dönemde cari işlemler dengesinin 2.5 milyar dolar fazla vermesiyle sonuçlanmıştır.

Cari İşlemler Dengesi

(Milyon Dolar)

	I. Çeyrek		II. Çeyrek		III.Çeyrek		Ocak-Eylül	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
I. Dış Tic. Dengesi	-3783	-2.080	-5981	-587	-6411	-1.443	-16.175	-4.110
II. Hizmetler Dengesi	311	425	1364	897	3802	2435	5.477	3.757
1. Diğer Mal ve Hizmet Gelirleri	4020	4.019	5432	4.770	7245	5.565	16.697	14.354
Turizm	735	738	1833	2.341	3317	3.569	5.885	6.648
Faiz	722	849	498	695	739	570	1.959	2.114
Diğer	2563	2432	3101	1734	3189	1426	8.853	5.592
2.Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	-3709	-3594	-4068	-3873	-3443	-3130	-11.220	-10.597
Turizm	-451	-391	-569	-549	-432	-576	-1.452	-1.516
Faiz	-1366	-1817	-1539	-1871	-1456	-1513	-4.361	-5.201
Diğer	-1892	-1386	-1960	-1453	-1555	-1041	-5.407	-3.880
III. Karşılıksız Transferler	1201	1118	1353	849	1250	1101	3.804	2.867
(Resmi+Özel)								
İşçi Gelirleri	1086	929	1169	623	1132	621	3.387	2.173
Cari İşlemler Dengesi	-2271	-537	-3264	1.159	-1359	1.892	-6.894	2.514

Sermaye Hareketleri Dengesi ve Uluslararası Rezervler

2000 yılı Ocak-Eylül döneminde rezerv hariç sermaye hareketlerinde net 10,9 milyar dolar giriş gerçekleşirken, 2001 yılının aynı döneminde 10,6 milyar dolar net çıkış gerçekleşmiştir. Bu dönemde doğrudan yatırımlarda 2,1 milyar dolarlık giriş olmasına rağmen özellikle kısa vadeli sermaye hareketleri ve portföy yatırımlarında sırasıyla 7,9 ve 4,0 milyar dolarlık çıkışlar sermaye hareketlerinin net çıkışla sonuçlanmasında belirleyici olmuştur.

2001 yılı Ocak-Eylül döneminde yabancıların yurt içinde doğrudan yatırımları 2,503 milyon dolar olurken, yerleşiklerin yurt dışında gerçekleştirdikleri doğrudan yatırımlar 378 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece, söz konusu dönemde doğrudan yatırımlarda(net) 2.110 milyon dolar giriş gerçekleşmiştir. Bu gelişmede GSM lisans ücretinin son taksidinin 2001 yılı Şubat ayında ödenmesi belirleyici olmuştur.

2000 yılı Ocak-Eylül döneminde 6,0 milyar dolar net giriş gerçekleşen portföy yatırımlarında, 2001 yılının aynı döneminde 4,0 milyar dolarlık net çıkış gerçekleşmiştir.

2001 yılı Ocak-Eylül döneminde orta ve uzun vadeli kredi kullanımı bir önceki yılın aynı dönemine göre 3,5 milyar dolar azalarak 8,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem itibarıyla anapara geri ödemeleri 162 milyon dolar artarak 10,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece 2000 yılının Ocak-Eylül döneminde net 2,9 milyar dolar giriş gerçekleşen orta ve uzun vadeli sermaye hareketlerinde, 2001 yılının aynı döneminde 885 milyon dolar tutarında net çıkış gerçekleşmiştir.

2000 yılı Ocak-Eylül döneminde 2,3 milyar dolar net giriş olan kısa vadeli sermaye hareketlerinde, 2001 yılının aynı döneminde 7,9 milyar dolar net çıkış gerçekleşmiştir.

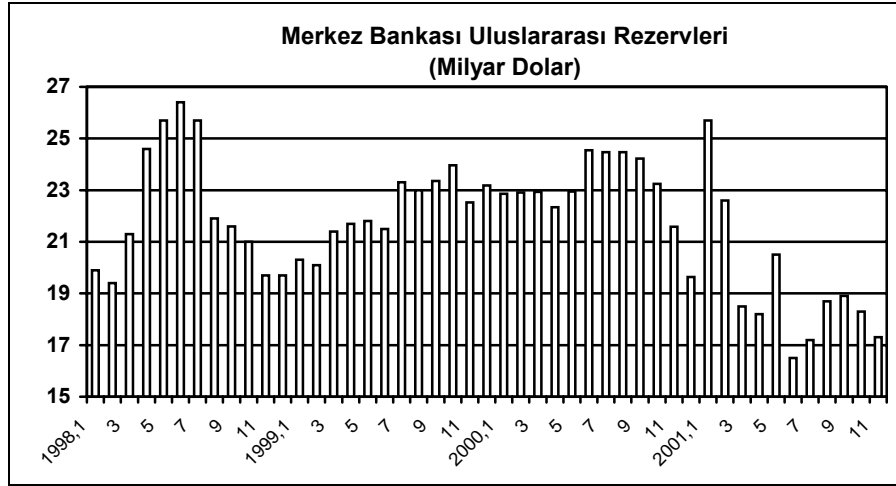
2000 yılı Kasım ayında yaşanan kriz ile başlayan sermaye çıkışları 2001 yılı Şubat ayında en üst seviyesine çıkmıştır. 2001 yılı Şubat ayında yabancıların yurt içinde 4,0 milyar dolarlık menkul değer satarak yurdu terk etmelerinden sonra, ilerleyen aylarda portföy yatırımlarında bu miktarlarda düşüşler yaşanmamasına rağmen kısa vadeli sermaye hareketlerinde özellikle Mayıs ve Haziran aylarındaki 2,3 ve 3,0 milyar dolarlık çıkışlar, sermaye hareketleri kaleminin net bakiye durumu üzerinde belirleyici olmuştur. 2001 yılı Şubat ayından bu yana, ilk kez Eylül ayında, kısa vadeli sermaye hareketleri ve portföy yatırımlarında yaşanan girişler neticesinde, rezerv hariç sermaye hareketlerinde 381 milyon dolarlık net giriş yaşanmıştır.

Sermaye Hareketleri

(Milyon Dolar)

	2001			Eylül		Ocak-Eylül	
	I.Çeyrek	II.Çeyrek	III.Çeyrek	2000	2001	2000	2001
Sermaye Hareketleri (Rezerv hariç)	-3.138	-6.369	-1.129	-243	381	10.936	-10.636
Doğrudan Yatırımlar (Net)	1.574	109	427	210	229	-257	2.110
Portföy Yatırımları (Net)	-2.867	-347	-736	270	131	6.032	-3.950
Uzun Vadeli Sermaye Girişleri (Net)	-508	-1.119	742	-200	-173	2.914	-885
Kısa Vadeli Sermaye Girişleri (Net)	-1.337	-5.012	-1.562	-523	194	2.247	-7.911

26 Aralık 2000 tarihi itibarıyla 19,6 milyar dolar seviyesinde bulunan Merkez Bankası rezervleri, geçici verilere göre 30 Kasım 2001 tarihinde 17,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

III. Konsolide Bütçe:

2001 yılı Ocak-Ekim döneminde Konsolide Bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 47,7 oranında artarak 41.217 trilyon lira, harcamalar ise yüzde 67,6 oranında artarak 65.208 trilyon lira olarak gerçekleşmiş, aynı dönemde bütçe açığı 23.991 trilyon lira olmuştur. 2000 yılı Ocak-Ekim döneminde 7.996 trilyon lira olan faiz dışı bütçe fazlası, 2001 yılının aynı döneminde 12.101 trilyon liraya ulaşmıştır. Faiz ve özelleştirme hariç bütçe fazlası ise yüzde 33 oranında artarak 10.567 trilyon lira olmuştur.

Konsolide Bütçe Dengesi (Ocak-Ekim)

	Trilyon TL.		(% Değ.)
	2000	2001	
Gelirler	27.908	41.217	47,7
Vergi Gelirleri	22.058	31.155	41,2
Diğer Gelirler	5.850	10.062	72,0
Harcamalar	38.918	65.208	67,6
Faiz Dışı Harc.	19.913	29.115	46,2
Faiz Ödemeleri	19.006	36.092	89,9
Bütçe Dengesi	-11.010	-23.991	117,9
Faiz Dışı Denge	7.996	12.101	51,3
Faiz ve Özell. Har. Denge	7.943	10.567	33,0
Nakit Dengesi	-11.451	-24.520	114,1
Dış Borçlanma (Net)	1.921	-3.484	
İç Borçlanma (Net)	9.136	15.785	
Tahvil	9.650	1.418	
Hazine Bonosu	-1.057	14.366	
KOF Gar.İç Borç Öd.	543	0	
Kısa Vadeli Avans	0	0	
Diğer	395	12.219	

Ocak-Ekim döneminde konsolide bütçe gelirleri yüzde 47,7 oranında artmakla birlikte özelleştirme ve Merkez Bankası bilançosundaki yeniden değerlendirme geliri hariç tutulduğunda artış oranı yüzde 39,3 düzeyine gerilemektedir.

Ocak-Ekim vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 41,2, vergi tahakkukları ise yüzde 46,7 oranında artmıştır. Vergi tahsilatının toplam vergi tahakkuklarına oranı ise 2000 yılı Ocak-Ekim dönemindeki yüzde 89,1 düzeyinden 2001 yılında yüzde 85,8'e gerilemiştir. Bu azalış esas olarak dahilden alınan KDV ve kurumlar vergisi tahsilatından kaynaklanmaktadır.

Aynı dönemde gelir vergisi tahsilatındaki artış yüzde 87,7 olmuş ancak bu artışın temel belirleyicisi faizlerin yükselmesi sonucu menkul sermaye iratları üzerinden yapılan tevkifatdaki artış olmuştur. Kurumlar vergisi geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 29,7 oranında artmakla birlikte bu durum temel olarak 2000 yılında kurum kazançlarının tespitinde kamu borçlanma kağıtlarının değerlemesine ilişkin hükmün değiştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kurumlar geçici vergisi oranı 2000 yılı sonunda yüzde 25'e yükseltilmiştir. Kurumlar vergisi tahsilatı artış oranı bu iki etkiden arındırıldığında ise yüzde 55 düzeyine yükselmektedir.

Söz konusu dönemde dahilde alınan KDV tahsilatı ise yüzde 53,2, ithalden alınan KDV ise yüzde 28,7 oranında artış göstermiştir. Oran artışına yönelik düzenlemeler sonrasında harçlardaki artış oranı yüzde 63,6 ve motorlu taşıtlar vergisindeki artış oranı ise yüzde 100,2 olmuştur. Taşıt alım vergisi, taşıt satışlarındaki düşüşe paralel olarak geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 38,4 oranında gerilemiştir. Aynı dönem itibarıyla akaryakıt tüketim vergisi ise, 2000 yılı Mart ayından sonra, uluslararası piyasalarda yaşanan fiyat artışlarının iç piyasaya yansıtılmasını önlemek amacıyla maktu verginin yaklaşık olarak aynı düzeylerde tutulması nedeniyle, 2001 yılındaki yüksek miktarlı vergi artışlarına rağmen önceki yıla göre ancak yüzde 48,3 oranında artış göstermiştir. Mayıs ve Nisan aylarında ATV tutarları önemli miktarda artırılmıştır.

Bütçe gelirlerinin yıl sonu itibarıyla bütçe hedefini aşacağı tahmin edilmekle birlikte, yılın son iki ayında beklenen ekonomik canlanmanın boyutu özellikle dolaylı vergiler yoluyla vergi hasılatı üzerinde etkili olacaktır. Kur ve faiz artışı sonucu menkul sermaye iratları üzerinden yapılan stopajdaki artış yıl sonunda da gelir vergisinde yüksek oranlı bir artışa ulaşılmasını sağlayacaktır. Kurum kazançlarında düşüşler olmasına karşın, görev zararları karşılığı verilen devlet borçlanma kağıtlarının kamu bankaları aracılığıyla geçici kurumlar vergisinde önemli artışlar sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Konsolide Bütçe Gelirleri (Ocak-Ekim)

	Trilyon TL		(% Değ.)
	2000	2001	
Toplam	27.908	41.217	47,7
Vergi Gelirleri	22.058	31.155	41.2
Gelir Üzerinden Al. Ver.	8.737	12.228	39.9
Gelir Vergisi	5.029	9.440	87.7
Kurumlar Vergisi	1.854	2.405	29.7
Ek Vergiler	1.855	383	-79.3
Servet Üzerinden Al. Ver.	326	403	23,8
Mal ve Hizmet Üz. Al. Ver.	9.502	14.134	48.8
Dahilde Alınan KDV	3.675	5.629	53.2
ATV	2.882	4.273	48.3
Diğer	2.945	4.232	43.7
Dış Ticaretten Alınan Ver.	3.493	4.390	25.7
İthalde Alınan KDV	3.164	4.073	28.7
Diğer	329	317	-3.6
Vergi Dışı Normal Gelirler	2.695	6.398	137.4
Özel Gelir ve Fonlar	2.704	3.097	14.5
Katma Bütçe Gelirleri	451	567	25.6

Toplam Konsolide Bütçe harcamaları Ocak-Ekim döneminde yüzde 67,6 , faiz dışı harcamalar ise yüzde 46,2 oranında artmıştır. Faiz ödemeleri Şubat krizi sonrasında faiz oranlarının yükselmesi, iç borçlanmanın bono ile yapılması ve uzun vadeli tahvillerin üç ayda bir kupon faizi içermesi sonucunda faiz harcamaları yüzde 89,9 oranında artmıştır. Faiz dışı harcamalardan en büyük payı alan iki kalem olan personel harcamaları yüzde 47,1, sosyal güvenlik kuruluşlarına transferler ise yüzde 71,5 oranında artmıştır. Ocak-Ekim döneminde, diğer cari ve yatırım harcamaları sırasıyla yüzde 38 ve yüzde 55,9 oranında artmıştır.

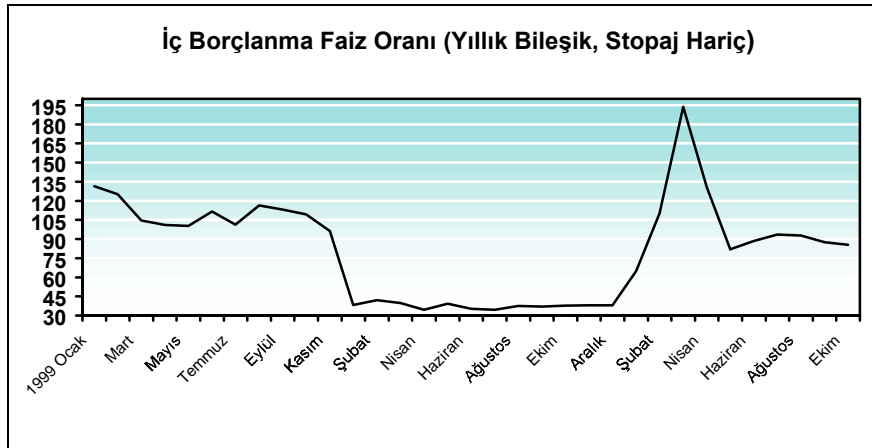
Konsolide Bütçe Harcamaları (Ocak-Ekim)

	Trilyon TL. (% Değ.)	
	2000	2001
Toplam	38.918	65.207
Faiz Dışı Harcamalar	19.913	29.115
Personel	8.109	11.927
Diğer Cari	2.156	2.975
Yatırım	1.627	2.537
Transfer	8.021	11.667
KIT'lere Transfer	652	923
Sosyal Güv. Kur.	2.916	5.001
Vergi İadeleri	1.286	2.074
Fon Ödemeleri	1.496	839
Diğer	1.671	2.830
Faiz Ödemeleri	19.006	36.092
İç Faiz	17.773	33.467
Dış Faiz	1.233	2.625

Nakit açığın finansmanında, yaşanan ekonomik krizler sonrasında dış borçlanma kullanılamamıştır. Dış borçlanmada 1999 yılının son çeyreğinde başlayan Hazine'nin net borçlanıcı konumu bu dönemde net ödeyiciye dönüşmüştür. 2001 yılı Ocak-Ekim döneminde 2.656 trilyon lira dış finansman temin edilmiş, buna karşılık 6.139 trilyon lira dış borç anapara ödemesi gerçekleştirilmiştir.

İç borçlanmada ise belirsizliğin ve borçlanma maliyetlerinin artması sonucu hazine bonosu ile finansman tercih edilmiş ve tahvil ihracı gerçekleştirilmemiştir. İç borçlanmada yükselen maliyetler, artan iç borç stoğu ve iç borçlanma vadesinin kısalması ile birlikte 2001 yılı faiz harcamaları önemli ölçüde artmıştır.

Hazinenin görev zararları karşılığında kamu bankaları ve TMSF kapsamındaki bankalar için ihraç ettiği nakit dışı tahviller sonucu iç borç stoğu, Ekim ayı sonu itibarıyla 109,3 katrilyon liraya yükselmiştir. Borçlanmada yüksek maliyet ve borç stoğunun büyüklüğü güçlü mali politikaların önümüzdeki dönemlerde de uygulanması gereğini ortaya çıkarmaktadır. 2001 yılı Ocak-Ekim döneminde gerçekleştirilen iç borçlanma ihalelerinde vade 142 güne gerilemiş, ortalama yıllık bileşik faizler ise yüzde 103,4 düzeyine yükselmiştir.

IV. Parasal Büyüklükler ve Mali Piyasalardaki Gelişmeler

Eylül ayı sonunda -1,6 katrilyon TL olan Açık Piyasa İşlemleri (API) kalemi Ekim ayı sonunda 0,3 katrilyon TL'ye, Kasım ayı sonunda 0,4 katrilyon TL'ye yükselmiştir. Piyasa açılışındaki rezervler Ekim ayı boyunca günlük ortalama 3 katrilyon TL iken Kasım ayında

ortalama 2,95 katrilyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Emisyon hacmi ise Ekim ayı sonunda 4,8 katrilyon TL iken Kasım ayı sonunda 5,0 katrilyon TL seviyesinde teşekkül etmiştir.

Net Dış Varlıklar büyüklüğü 1995 yılı Aralık ayından itibaren incelendiğinde ilk defa eksi değer olarak Ekim ayı sonundaki 0,1 milyar dolar düzeyinden Kasım ayı sonunda -1,1 milyar dolar düzeyine gerilemiştir. Bu şekilde Net Döviz Pozisyonu Ekim ayı sonunda -8,9 milyar dolar seviyesinden -11,2 milyar dolara inmiştir.

23 Kasım itibarıyla Ekim ayı sonuna göre özellikle dolaşımdaki para kaleminin 311 trilyon TL artmasıyla M1 para arzı 9,9 katrilyon TL'den 10,1 katrilyon TL'ye yükselmiştir. Vadeli TL tasarruf mevduatlarında nispi artışlar neticesinde M2 para arzı Ekim ayı sonundaki 42,6 katrilyon TL düzeyinden 23 Kasım itibarıyla 44,4 katrilyon TL düzeyine yükselmiştir. M2Y para arzı ise döviz kurlarında görülen gerilemenin neticesinde 23 Kasım itibarıyla, Ekim ayı sonuna göre 1,8 katrilyon TL azalarak 103,2 katrilyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Bunun yanında aynı dönemde mevduat bankaları tarafından açılan yurtiçi kredilerdeki gelişim oranına bakıldığında TL ve YP kredilerdeki düşüş neticesinde yurtiçi krediler yüzde 5,6 oranında gerilemiştir.

	PARA TABANI	NET İÇ VARLIKLAR (NİV) 3/	NET ULUSLARARASI REZERVLER (NUR)
31 Ekim 2001 1/	7.141	17.933	-304
31 Ekim 2001 2/	7.550	21.150	-3.250
31 Aralık 2001 2/	7.750	22.400	-3.546

1/ Gerçekleşme. 20 Kasım 2001 tarihli niyet mektubundan alınmıştır.

2/ Bu değerler Para Tabanı için endikatif üst limit (trilyon TL), NİV için üst limit performans kriteri -Aralık ayı için endikatif üst sınır- (trilyon TL), NUR için dönemler arası değişim oranıdır (milyon dolar). NUR değerleri 20 Kasım 2001 tarihli Niyet Mektubu ile revize edilmiştir.

3/ NİV üst sınırı, munzam karşılığın uygulandığı büyüklüğün tanımında ya da munzam karşılık katsayısında olabilecek olası bir değişiklikle değişebilecektir.

Enflasyonla mücadele hedefi ve IMF'ye verilen Niyet Mektubu'ndaki taahhütlerimiz gerçevesinde dalgalı kura geçilmesinin ardından Merkez Bankası parasal büyüklüklerin kontrolü politikasını yürütmektedir. 2000 yılında uygulanan programın nominal çıpa olarak aldığı büyüklüğün döviz kuru olmasına karşın 2001 yılı para politikasının nominal çıpası para tabanının gelişimine ait ve yukarıdaki tablo ile sunulan gösterge niteliğindeki tavan değerleridir.

IMF'ye verilen 20 Kasım tarihli Niyet Mektubu'nda Para Tabanı ve NİV değerlerinde revizyona gidilmemişken NUR hedef değerleri program yapısı dahilinde değişikliğe uğramıştır. Buna göre NUR hedef değerleri incelendiğinde, 31 Ekim 2001 hedefi -2.600 milyon dolar iken bir önceki dönemden devreden 650 milyon dolar ile -3.250 milyon dolar, 31 Aralık 2001 hedefi -600 milyon dolar iken bir önceki dönemden devreden 2.946 milyon dolar ile -3.546 milyon dolar olarak yeniden belirlenmiştir.

Merkez Bankası, Eylül-Ekim periyodu ve Kasım-Aralık periyodu olmak üzere iki aylık periyotlar için hedef kriterler belirlemişken, Kasım ayına ilişkin hedef büyüklüklere dair bir açıklama yapmamıştır. Bunun yanında Para Tabanı için belirtilen Ekim sonu için endikatif üst limit 7.550 trilyon TL iken bu büyüklük 31 Ekim tarihi itibarıyla 7.141 trilyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Ekim ayı sonu için 21.150 trilyon TL olan NİV üst limit performans kriteri, 31 Ekim tarihi itibarıyla 17.933 trilyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. NUR değişimi için hedef Eylül-Ekim dönemi için -3.250 milyon dolar iken gerçekleşme -304 milyon dolar olmuştur.

Böylece Ekim ayı sonunda söz konusu büyüklüklerin tamamı hedeflenen sınırlar içinde kalmıştır.

Makroekonomik büyüklüklerde tam bir istikrar sağlanamaması neticesinde, daha önce 2001 yılının son çeyreğinde geçileceği ilan edilen enflasyon hedeflemesi politikasına gerekli koşulların sağlanmasının ardından en kısa sürede geçilecektir.

Merkez Bankası Bilançosundan Seçilmiş Göstergeler

	2000	2001					
	Aralık	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım
Milyar Dolar							
M.B. Net Rezervleri	19,2	16,2	16,8	18,4	18,6	18,2	16,9
Net Uluslararası Rezervler (1) (2)	-	0,1	-0,8	-1,0	-0,9	-1,3	-2,4
Net Dış Varlıklar	11,3	2,6	1,3	0,4	0,3	0,1	-1,1
Net Dış Varlıklar (1)	-	-4,4	-5,6	-6,5	-6,7	-6,7	-8,2
Net Döviz Pozisyonu	3,1	-6,2	-8,5	-8,6	-9,4	-8,9	-11,2
Trilyon TL							
Net İç Varlıklar	-1.124,1	14.914,8	17.796,7	18.739,6	21.540,9	22.285,3	26.232,0
Açık Piyasa İşlemlerinden Borçlar	-5.218,6	210,3	-597,8	-2.772,4	-1.575,2	346,1	416,4
Net Dış Varlıklar (1)	-	-5.528,4	-7.289,6	-8.924,4	-10.220,6	-10.778,5	-12.106,8
Net İç Varlıklar (1)	-	11.940,2	13.795,8	15.676,0	17.831,4	17.839,1	19.423,5
Açık Piyasa İşlemleri (net) (1)	-	-210,3	1.464,1	2.772,4	1.575,3	-775,8	-416,4

(1) Stand-By Anlaşması çerçevesinde yapılan tanımlarla. Merkez Bankasının cari çapraz kur kullanarak oluşturduğu veriler kullanılmıştır.

(2) Ayın son Cuma günü değerleri, cari kurlar kullanılarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla Merkez Bankasının bu gösterge için açıkladığı 5 iş günü ortalaması farklılık göstermektedir. Analizlerde Merkez Bankası duyuruları dikkate alınmaktadır.

Parasal Büyüklüklerdeki Gelişmeler

(% Değişme)

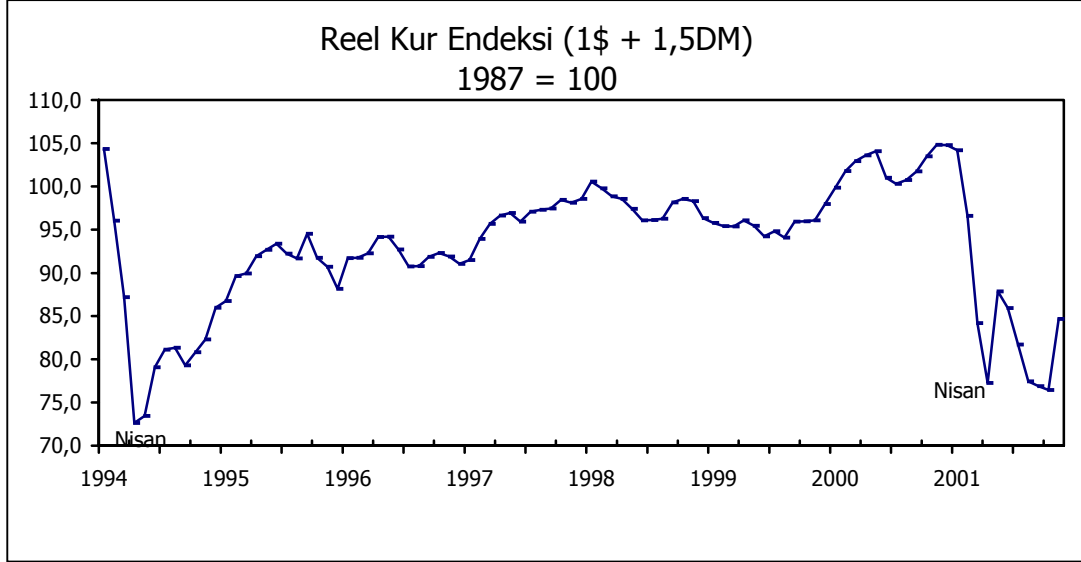
	2001 Kasım(1) / 2001 Ekim	2001 Kasım(1) / 2000 Aralık	2001 Kasım(1) / 2000 Kasım
Emisyon	4,6	31,7	61,4
Rezerv Para	4,5	26,5	46,0
M2	4,3	35,3	56,8
M2Y	-1,8	80,6	90,4
Toplam Mevduat (TL+YP)	-2,1	81,7	91,5
Mevduat Banka. Kredileri (Yurtiçi)	-5,6	20,8	20,9
TEFE	4,2	81,1	84,5

(1) 2001 yılı Kasım ayı değerleri 23 Kasım itibariyledir.

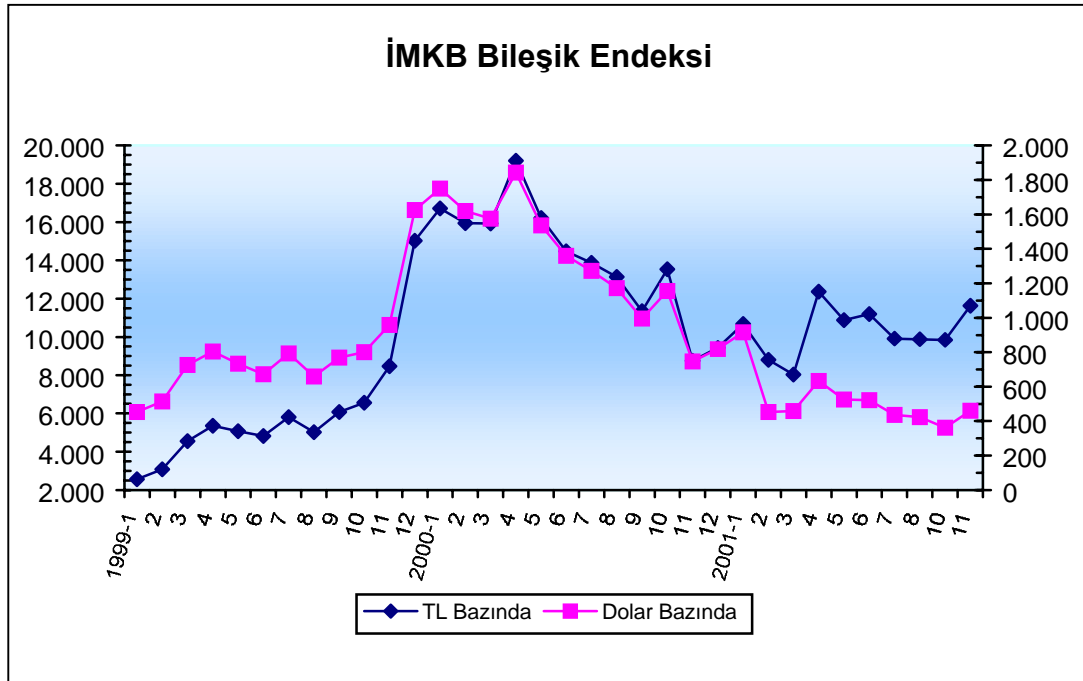
İç Borçlanma – Hazine İhaleleri

	Vadesi	Net Borçlanma	Faiz Oranı	
	Gün	Milyar TL	Yıllık Basit	Yıllık Bileşik
Ocak-Aralık 2000	410	21.211.963	36,60	38,02
Ocak 2001	195	1.785.351	57,69	64,92
Şubat	57	1.742.915	76,15	110,28
Mart	98	2.189.376	124,99	193,71
Nisan	165	3.040.515	100,90	130,39
Mayıs	189	3.810.962	70,01	82,01
Haziran	129	3.635.952	70,89	88,52
Temmuz	162	1.676.574	77,12	93,55
Ağustos	131	2.624.885	73,94	92,82
Eylül	161	892.993	70,09	87,36
Ekim	154	1.610.911	68,60	85,45
Kasım	162	4.810.291	66,48	78,94
Ocak-Kasım	146	27.820.725	77,53	99,17

2001 yılı Şubat ayındaki krizin ardından Hazine, daha kısa vadeli ve yüksek faiz oranlarıyla borçlanabilmiştir. Temmuz ayından itibaren Hazine ihalelerinde oluşan faiz oranlarında sürekli bir gerileme görülmüştür. Nitekim Hazine, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında sırasıyla yıllık bileşik yüzde 87,4, yüzde 85,4 ve yüzde 78,9 oranında oluşan maliyetlerle iç borçlanma gerçekleştirmiştir. Hazinesinin TL iç borç vadesi Ocak-Kasım dönemi için 146 gün olarak gerçekleşmiştir.

2001 yılı içinde döviz kurlarında görülen artışların bir sonucu olarak TL'nin reel değerinin gerilediği görülmüştür. Bununla birlikte, IMF'den ek kaynak temini ve yeni bir stand-by yapılması yönündeki haberler Kasım ayı içinde döviz kuru üzerindeki baskıyı hafifletmiştir. Bu şekilde, Kasım ayında döviz kurlarında bir gerileme görülmüştür. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak 1 dolar + 1,5 marktan oluşan reel kur endeksi söz konusu ayda Ekim ayı sonuna göre 8,2 puan artışla 84,6 endeks değerine yükselmiştir.

11 Eylül saldırısının ardından düşüş yaşayan İMKB işlem hacmi ve endeksi Ekim ayından itibaren toparlanmaya başlamıştır. İMKB işlem hacmi Ekim ayındaki 4,9 milyar dolar düzeyinden Kasım ayında 8,4 milyar dolara yükselmiştir. İşlem hacmindeki artışın yanında İMKB-100 endeksi de Kasım ayı sonunda Ekim ayı sonuna göre 1.785 puan artışla 11.634 seviyesinden kapanmıştır.

Kasım ayında TMSF bankalarının yeniden yapılandırılması alanında hızlı ilerlemeler sağlanmıştır. TMSF bünyesindeki bankaların 2001 yılı sonuna kadar satışı ya da tasfiyesi sağlanarak bir çözüme ulaştırılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede 29 Ekim 2001 tarihinde Demirbank'ın HSBC'ye satışı tamamlanmıştır. Yine TMSF bünyesinde bulunan İktisat Bankası'nın satılamamasından ve zararlarının yüksek tutarlara ulaşmasından dolayı, mali sistemde güven ve istikrarın sürdürülmesinin temini amacıyla 7 Aralık'tan itibaren bu bankanın bankacılık izninin iptal edilmesine karar verilmiştir. Türk bankacılık sistemini yeniden yapılandırma çalışmaları çerçevesinde mali bünyesinde sorunlar bulunan Toprakbank, 30 Kasım 2001 tarihi itibarıyla TMSF'ye devredilmiştir.

20 Kasım'da sunulan niyet mektubunda, Bankaların tahsil edilemeyen kredilerine ilişkin sorunun çözüme kavuşturulması amacıyla bir varlık yönetim şirketinin kurulması da dahil olmak üzere farklı seçeneklerin incelendiği belirtilmiştir. Tahsil edilemeyen kredilere ilişkin çözüm stratejisinin 2002 yılı Ocak ayına kadar tamamlanacağı, söz konusu stratejinin varlık yönetim şirketinin kurulmasını içermesi halinde yasal ya da uygulamaya yönelik engellerin bir an önce kaldırılacağı ve bu şirketin kamu kaynaklarına başvurmadan finanse edileceği belirtilmiştir.

Kasım ayında TMSF bankalarının çözüme kavuşturulmasını tamamlamak amacıyla TMSF bankalarının mevduatının, karşılığında Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) verilmek üzere, teklif alma usulüyle ticari bankalara devredilmesi için ihale açılmıştır. Bu devirle, söz konusu bankaların mevduattan kaynaklanan yükümlülüklerinin tasfiyesi ve bu bankalara ait mevduat müşterisi ağının sektördeki diğer bankaların kullanımına sunulması amaçlanmıştır. TMSF'nin, devralınan bankalardan birini varlık yönetimi için, mevduat kabul etmeyen bir köprü banka olarak tutup tutmamak hususunu Kasım ayı sonuna kadar sonuçlandırmasına karar verilmesine karşın, 11 Aralık tarihine kadar bu konuda bir açıklama yapılmamıştır.

VII. Fiyat Gelişmeleri:

2001 yılı Kasım ayında TEFE ve TÜFE aylık artış hızlarında beklentiler civarında gerçekleşmiştir. Önceki aylara göre enflasyonda nispi bir gerileme söz konusudur. Kasım ayında TEFE ve TÜFE artış hızlarının her ikisi de yüzde 4,2 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, Kasım ayı itibarıyla, yıl sonuna göre TEFE artış hızı yüzde 81,1, TÜFE artış hızı ise yüzde 63,3 olarak gerçekleşmiş, 12 aylık artış hızları ise sırasıyla yüzde 84,5 ve yüzde 67,3 olmuştur.

Kasım ayında IMF'in ek finansman imkanının netleşmesi sonrasında mali piyasalarda oluşan iyimserlik ortamında TL'nin ABD doları karşısında değer kazanması ve önceki aylara göre istikrarlı bir seyir izlemesi, faiz oranlarındaki düşme enflasyondaki gerilemede etkili olmuştur.

Kasım ayı fiyat artışları dikkate alındığında 2001 yılı sonu itibarıyla TEFE 12 aylık artış hızı hedefinin (yüzde 80) aşılması, TÜFE 12 aylık artış hızı hedefine (yüzde 65) ise yakın bir gerçekleşmenin sağlanması beklenmektedir. Aralık ayında Programda yer alan artış hızı (yüzde 2,4) kullanıldığında TEFE yıl sonu artış hızı yüzde 85,4'e gelmektedir. Aralık ayı için son

ondört yılın ortalama artış hızı (yüzde 4,3) kullanıldığında ise TEFE oniki aylık artış hızı yüzde 88,9'a yükselmektedir.

Kasım ayında TEFE aylık artış hızındaki yavaşlama, tarımsal ürün fiyatlarındaki artışa rağmen özellikle özel imalat sanayiindeki fiyat artış hızlarındaki gerilemeden kaynaklanmıştır. Fiyat artış hızlarında bir önceki aya göre madencilik sektöründe azalma, enerji sektöründe ise gerileme kaydedilmiştir.

Tablo : Kasım Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerinde Gelişmeler (1994 = 100)

	Aylık (%) Değişme		Yıl Sonuna Göre % Değişme		12 Aylık % Değişme		Yıllık Ortalama % Değişme	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
<u>Toptan Eşya Fiyatları Endeksi</u>								
Genel	2.4	4,2	30.2	81,1	39.1	84,5	54.3	57,0
-Tarım	3.9	7,6	35.3	46,2	37.6	51,1	37,2	39,9
-Madencilik	0.4	-4,6	43.8	76,7	56.7	79,6	78,3	67,0
-İmalat	2.0	3,7	27.8	92,6	39.1	95,0	60,6	61,2
-Enerji	2.7	2,6	31.8	106,4	37.7	115,1	54,9	83,4
Özel	2,6	5,0	33.0	75,1	38.7	78,6	47.0	54,2
-Tarım	3,9	7,6	35.3	46,2	37.6	51,1	37,2	39,9
-Madencilik	5,1	1,7	38.3	88,3	46.7	90,8	48.0	64,7
-İmalat	1,9	4,0	31.8	90,0	39.1	92,6	52.6	61,4
Kamu	1.9	2,2	22.9	98,1	40.3	101,0	78.3	64,7
-Madencilik	-0.9	-6,4	45.4	73,4	59.8	76,3	89.5	67,6
-İmalat	2.1	3,1	19.2	99,0	39.0	100,8	82.6	60,8
-Enerji	2.7	2,6	31.8	106,4	37.7	115,1	54,9	83,4
<u>Tüketici Fiyatları Endeksi</u>								
Genel	3.7	4,2	35.7	63,3	43.8	67,3	57.6	51,9
-Gıda, İçki, Tütün	5.2	8,9	30.6	69,7	43.0	72,8	52.0	46,1
-Giyim-Ayakkabı	4.8	6,4	33.6	64,3	37.2	67,0	43.0	49,1
-Konut ve Kira	3.6	2,7	40.4	55,8	48.9	62,4	67.5	55,7
-Ev Eşyası	3.0	2,8	40.3	70,4	44.5	74,3	53.7	58,2
-Sağlık	1.7	3,1	49.7	54,4	50.2	55,7	60.2	47,6
-Ulaştırma	1.7	-0,8	26.6	72,9	35.2	74,3	63.8	54,2
-Eğlence-Kültür	5.4	-1,0	35.2	56,8	37.3	58,5	40.4	56,2
-Eğitim	0.0	0,1	27.5	52,4	27.6	52,4	57.0	36,8
-Otel,Past.,Lok.	3.2	5,1	44.9	44,0	50.0	45,0	53.2	42,3
-Çeş. Mal Hiz.	1.8	3,5	43.1	76,4	49.3	82,8	62.0	66,1

Kasım ayında Toptan Eşya fiyatları artış hızı kamu kesiminde yüzde 2,2, özel kesimde ise yüzde 5,0 olarak gerçekleşmiştir. Kamu kesiminde fiyat artış hızlarındaki gerileme madencilik sektöründe fiyatların düşmesi, imalat sanayiinde ise tütün hariç fiyat artış hızlarında belirgin bir yavaşlama olmasından kaynaklanmıştır.

Kamu kesimi madencilik sektöründe Kasım ayında fiyatlar yüzde 6,4 oranında azalmıştır. Bu gelişmede , ham petrol ve doğal gaz çıkarımında fiyatın yüzde 17,3 oranında azalması etkili olmuştur. İmalat sanayiinde ise aynı aylar itibariyle fiyat artışı yüzde 2,1'den yüzde 3,1'e yükselmiş , enerji sektöründe ise hemen hemen geçen yıl seviyesinde yüzde 2,6 olarak gerçekleşmiştir. Kasım ayında kamu kesimi imalat sanayiinde gıda-içecek, tütün sektöründe yüksek oranda fiyat artışları gerçekleşmiş, kimyasal madde, ana metal sanayii, metal eşya, makina-teçhizat ve tıbbi-optik aletler alt sektörlerinde fiyatlarda azalma kaydedilmiştir.

Tarım sektöründe fiyat artış hızı, mevsimselliğın etkisiyle yüzde 7,6 oranında gerçekteşmiştir. Bu artış hızı son ondört yılın ortalamasının üzerindedir.

Özel kesim madencilik sektöründe fiyat artış hızı bir önceki yılın aynı ayına göre önemli ölçüde gerileyerek yüzde 1,7 olarak gerçekteşmiştir. Hampetrol, doğal gaz ve taşocakçılığı alt sektöründe fiyat artış hızında Kasım ayında azalma söz konusudur.

Özel kesim imalat sanayiinde fiyat artış hızları son üç aydan sonra gerileme göstermiş ve yüzde 4,0 olarak kaydedilmiştir. Özel imalat sanayiinde gıda-içecek, deri mamul imalat, basın ve yayım, plastik-kaçuk, metal olmayan diğır mineraller, metal eşya, büro makineleri, tıbbi-optik aletler ve motorlu kara taşıtları alt gruplarındaki fiyat artışları sektör ortalamasının üzerinde gerçekteşmiştir.

2001 yılının Kasım ayında TÜFE’de gıda-içki-tütün, giyim-ayakkabı ve lokanta-pastane alt sektörlerinde fiyat artışları, genel endeksin aylık ortalama artış hızının üzerinde gerçekteşmiştir.

2001 yılı Aralık ayı TÜFE artış hızı için Programda yer alan ve aynı zamanda son ondört yılın ortalaması da olan yüzde 2,7 kullanıldığında yıl sonu itibariyle bu endeksin artış hızı yüzde 67,7’ye gelmektedir. Buna göre 2001 yılı sonunda TÜFE’de 12 aylık artış hızı hedefinin ancak 2-3 puan aşılması beklenmektedir.